

САНА ОЛОХ

Чурапчы чычыкын хаажа

СЭТИНЬИ
30 КҮНЭ
СЭРЭДЭ№ 144
(9359)

ХАҢЫАТ 1951 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Улуус социальнай-экономическай, культурнай сайдытыгар, дыиэ кэргэн олобо бөбөргүүрүгэр уонна чөл олоххо дьахтар ороолу үрдэтии

Бэһэһэнниттэн Чурапчы сэлээннэтигэр улуус дьахталларын форума үлэтин сабалаата. Форум "Улуус социальнай-экономическай, культурнай сайдытыгар, дыиэ кэргэн олобо бөбөргүүрүгэр уонна чөл олоххо дьахтар ороолу үрдэтии" диэн теманан салайтаран барар. Манна улууспут бастын, чулуу кэрэ анардара мустан икки күнүгэ улахан дьаһал түбүгэр түстүлэр. Муннах түмүгүнэн улууска дьахтар хамсааһына күүһүрэр күүтүлэр. Форум бири улахан сылыннан-соруунан бүтүн республикатаагы дьахталлар съезтигэр кандидаттары талыи буолуога. "Сана олох" кэлэр нүөмэрдэригэр форум үлэти сийилии сырдатыллыа. Оттон бу нүөмэргэ форумна сүрүн дахылаатчыи быһытынан кыттар улууспут дьаһалтатын баһылыга Иннокентий Николаевич Аммосов этинтэ бэчээттэнэр.

Убаастабыллаах форум кыттыылаахтара, ыгырыылаах ыалдыттар!

Бу орто дойдуга ыал буолан, оло төрөтөн, дыиэ-уот тэриниэн үлэһэн-хамсаан олоору — айыи кийитин анала, ытык кэлэ. Олох тосту уларыиар кэмигэр дыиэ кэргэн балаһыанньата улаханньык уларыиыта, кыаммат, тийиммэт ыал элбээбитэ. Бийиги республикабыт салалтата атын регионнартан бири бастакынан общество тирэнэр тирээ, төһүү күһэ ыал буоларын өйдөөн дыиэ кэргэн ороолун үрдэтэргэ, кини олобор көмөлөһөргө түһүлчүмүт дьаһаллары кэмигэр таһааран, бийиги дыиэ кэргэн балаһыанньата балайда уларыида.

Ол курдук, 1993 с. дыиэ кэргэн, дьахталлар дьыалаларыгар уонна демографическай политикага комитет тарыллан, республика үрдүнэн дыиэ кэргэттери кытта үлэин илээн-сабалаан ыттар. Улуус дьаһалтатын структурагыгар дыиэ кэргэн уонна олобо аймах дьыалаларыгар өдөл, нэһиликтэргэ дыиэ кэргэн специалистара, дыиэ кэргэн уонна олобо социальнай көмө киниэ олобо быраабын араҥачылыыр боломуочунай дыиэ кэргэн туруктаах, чөл олохтоох буоларыгар, дыиэ кэргэн экономикатын сайыннарыыга, кини ороолун, суолтатын үрдэтиигэ, демографическай балаһыанньа туспарыга үлэһиллэр. Дыиэ кэргэн государственнай политикаһын өйүүр сыллаах анал программалар улууска үлэһиллэр, баһылык субэтигэр олчуттар, информациялар истиллэллэр.

Бийиги улууспуттар нэһиликнэ ахсаана 19821 буолла. 5561 ыал баар. Өкөтүн 10 анараа өттүгэр сокуоннай саастарын ситэ илик элбэх олобоох ыал ахсаана 1394 эбит буоллабына, бийиги 858 ыал баар. Ол иһинтэн 4 олобоо - 255, 5 олобоо - 51, 6 олобоо - 14, сэтэ олобоо - 4, 8 олобоо - 2. Оттон 754 ситэтэ суох ыалга 1175 ситэтэ суох саастаах олобо баар. Анардас ажалар - 40, сохоток ийэлэр - 445, олобоо ийэлэр - 130, араҥачылыт ыал 131 буоллутар. Оло төрөтүгэ 10 сүл анараа өттүгэр 500-кэ тийэ сүлдэбит буоллабына, бийиги сүл айыи 40-кэ кыдыбат оло төрүү. Ыал буолуу 2004 сыллаахха 1000 килинэ-тиксиринэн 8,3 буолан, Мирнэй куорат кэһинтэн республикага иккис сүлдэбит.

2001 с. сэтини 21 күнүгэр "Саха сиригэр демографическай балаһыанньаны туспарыга 2002—2003 сс. бастакы дьаһаллар былааннара" СР Правительствотун дьаһалынан бигэрэммитэ. 2003 с. тохсунньу 13 күнүгэр СР Президентин Ыйаарымак "Саха Республикатыгар дыиэ кэргэн уонна олобо аймах 2003—2006 сс." диэн аҥыс подпрограммалаах Президентскэй сыллаахх программа ыылылыыта. Демографическай балаһыанньа туспарыгар улахан суолталаах республика Президентин "Дыиэ кэргэн государственнай өйөөтүн туһунан" Ыйаага тахсыыта. Ити Ыйаахха олобуран бийиги улууспуттар 4 сүл иһигэр дыиэ кэргэн уһус, төрдүс уонна онтон үөһэ бэрэ-эдэгинэн уонна иһигэрнэн төрөөбүт барыта 504 олобо хас бири-диһиллэргэ 10-нуу тыһ.солк. суумалаах сирэй сөттөр сөрбөөн аһылыыттар. Ол эбэтэр улууспут элбэх олобоох ыаллара 5 мөл. 40 тыһ.солк. харчыны ылар кыахтаммыттар. Оттон бу Ыйаах иккис пуунугар олобуран бийиги улууспуттар күнүсү үөрэхтирин бүтэрэн, олобо-үлэһин кэлбит эдэр специалист буолбут 83 ыалга 25 тыһ.солк. суумалаах сөт аһылыыта. Сууматын таһаардаахха, улуус эдэр ыаллара 4 сүл иһигэр 2 мөл.75 тыһ.солк. дохоттарын элбэгиттэр. Оттон Ыйаах үлүс пуунугар этиллэринэн, 2001 с. 30 саастарын тоула илик 8 төгүрүк тулайыах эдэр дьон ыал буолбуттарыгар 10-нуу тыһ.солк., барыта 80 тыһ.солк. көмө оһоһуллубута. Бу сүл анардас Мындаарайы нэһилигин 3 бириг төрөөбүт тулайыах олобоор ыал буолан, бу көмөнөн туһаммыттар. Хомойуох иһин, Ыйаах бу пууна бири эрэ сүлгэ көрүлүбүтэ.

Дыиэ кэргэн суолтатын үрдэтэргэ биэ туруктаах, чөл олохтоох, оло иһинтигэр холобур буолар оһоптаах ыаллары пропагандалыыр сыллаахх конкурстары улууска тэрийэн ытыы, дьонно-сэргэс көрдөрүү, республикатаагы конкурстарга кыттыи үлэлэрэ бараллар. Сүл айыи дыиэ кэргэн конкурстарыгар нэһиликтэртэн чулуу ыаллар көхтөөхтүк кытталлар. Кыайыылаахтар республикага аһаллар. 2001 с. Төлөйтөн Егор Егорович уонна Татьяна Афанасьевна Адамовтар кыайан, УАЗ-массыныаны сүүрдэн кэлбиттэрэ. 2002 сылтан Ыла Президент Укааһынан сүл айыи республикага Дыиэ кэргэн фестивала буолар. Онно сүлгэ быһа ыытылыыт дыиэ кэргэн конкурстарыгар бастаабыт 10 ыал киирэн кытталлар уонна Президент 25 тыһ.солк. Граньынан наараадаланаллар. Манна 2003 с. Мугудайтан Валентина Григорьевна уонна Григорий Константинович Макаровтар "Тыа ыала — 2003" буолан, кыайыылаахтар истэригэр киирибтэрэ. Оттон бу соторутаагыта биһиэхэ эмиз үөрүүлээх сурах кэллэ. Улуустаагы күрэх кыайыылаахтара, 4 олобоох Яков Павлович уонна Оксана Григорьевна Оконешиниковтар "Тыа ыала — 2005" ааты ылан, республика бийылыгы сүлгэ 10 чулуу ыалын ахсааныгар киирэн, актинньы 7 күнүгэр Дьокуускай куоракка фестивалга кыттар чэбээс тигистилэр.

Мань таһынан атын да дыиэ кэргэн конкурстарыгар киирэн бийиги ыалларбыт ситиһилээхтик кыттыннар. Ол курдук, "Эдэр дыиэ кэргэн" күрээс 2002 с. Одьулуунтан Аржаковтар, 2003 с. Мугудайтан Оконешиниковтар, "Эдэр хаһаайка" күрээс Мугудайтан Н.Толстоухова, "Интернациональнай дыиэ кэргэн" кураахха Кыгаанахтан Монгуштар анал номинациялар кыайыылаахтарынан буолбуттара. Улууска "Тизгэн" программалаах олобуран 50, 55, 60 уонна онтон да ар сүл бириг олобурт ыаллар улуус "Ытык кийитигэр" киилэрлэллэр уонна Улуус Муннаабын быһаарытынан бийылгыттан 3

тыһ.солк. харчынан биризмийэлэнэллэр. Бу кинигэсэ барыта 70-тан тахса ыал киирдэ.

Сааһыран эрэр дьон ыал буолуулар, дыиэ-уот тэриниилэр республика үрдүнэн бири сытыи проблеманан буолар. Кинилэр олохторун оһостоллоругар көмөлөһөргө сыалланан араас общественнай кулууптар үлэһиллэр. Ол курдук, 90-с сыллардаахтан Мугудай нэһилигэр "Садах" реабилитационнай кини иһинэн "Суорумнуу" кулууп ситиһилээхтик үлэһир. Бийиги "Төлкө" диэн ааттаах кулууп салайааччытынан М.П.Толстоухова үлэһир. Дыиэ кэргэн социальнай көмө киниин иһинэн "Надежда" кулуубу Н.С.Борисова үлэһир. Нэһиликтэргэ суорумнуу кулууптары дыиэ кэргэн специалистара, дьахтар субэтин үлэһиттэрэ салайаллар. Кинилэргэ анаан араас таһымаах семинардар, үөрэхтэр ыытылаллар. Ол курдук, 2001 с. кулун тутар ыйга Мугудайга "Ыал буолуу — кийи үрдүкү анала" диэн зональнай семинар ыытыллан, Таатта, Намтат, Мэнэттэн, куораттан суорумнуулар дьарыгыгар үлэһиттэр, комитеттан специалистар, журналистар кэлэн кэлсэтиһэн, субэлэһэн, оһопт атастаһан барыттар. Семинар түмүгүнэн радиога бу боллуруоска аһаас эфир буолбутугар К.Н.Жирков кыттыныи ылыта. Мань таһынан суорумнуулартага анаан Дыиэ кэргэн уонна олобо аймах дьыалаларыгар комитет брошюра таһаартарыыгыгар "Төлкө" кулууп оһопта сырдатыллыыта. Бийыл муус устар ыйга куораттаагы суорумнуу кулуубу кытта кыттыһан "Эрэнэ күтүбүн зийин..." диэн дьаһал Одьулуун нэһилигэр ыытылыыта. Чурапчытаагы спортивнай интернат-оскуола көбүлүһүнүнэн "Дабан" лааһыр базатыгар бэс ыйын ортогугар "Кэскил ыһаага" тэриллэн, барыта 5 улуустан 119 анардас дьон кэлэн икки күн ыһахтаан, дуоһуа сыһынан, түмүгэр "Кэскил" диэн кулууп тэринэн тарбаспыттар.

Улууска 18-гэр дьон саастаах олобо ахсаана 7118 буолла. Мөлөх усулуобуйалаах дыиэ кэргэттэр олооро көрүүтэ-хараыыта суох сүлдүн мөлөхтүк үөрэнэллэр, кулабын дьеллыка түргэник ыларайахтарын, араас буруй оһоруктарын сөл. Улууска А.С.Иустинова салайааччылаах сокуоннай саастарын ситэ илик олобоор комиссиялара бийиги функцията кэһэн турар, олобоор бырааптарын көмүскүү сыллаахх-соруулаах үлэһир. Манна олобоору кытта үлэһир араас тэриктэр салайааччылар уонна специалистара киирэн үлэһиллэр. Маньнык комиссиялар бийиги улуус баһылыгын уурааһынан хас нэһилик аһын тэриһэн үлэһиллэр. "Дыиэ кэргэн социальнай көмө киниигэр саастарын ситэ илик олобоор буруй оһорууларын профилактикалааһын" диэн федеральнай программанан 2003 с. "Дыиэ кэргэн уонна олобо аймах" комитетын нөһүө столарнай комплект кэлбитэ. Дыиэ кэргэн киниигэр иккис сүлгэ "Уолан" кулууп тэриһэн, кыаммат ыал олобоор, уһуокка турар уолаттар кэлэн дьарыктаналлар, үлэһиллэр, сохоток ийэлэргэ, кыаммат ыалларга тимуровскэй көмөнү оһороллор. Соробор олобоор барар-кэлэр сирдэрэ суох буолар түбэлтэлэрэ тахсар. Маньнык түгэнгэ олобоорго аналаах приот аһылыыбака турар. Ол эрээри, 2002 с. Улахан-Куөлгэ аһылыыт оһуола-интернатка уонна Мындаарайыга "Ымы" уһуаан социальнай бөлөбөр иккис сүлгэ кыаммат, элбэх олобоох дыиэ кэргэттэр олобоор сүлдэллэр, үөрэнэллэр. Иккис сүлгэ Хатылыга элбэх олобоох, кыаммат ыаллар олобооругар анаан "Олук" лааһыр үлэһир. Бу лааһыр салайааччыта Хоютанова Е.Р. "Олук" программа авторунан буолар. Манна ыаллар олобоорунун кэлэн сыһыаналлар, дыиэ кэргэн экономикагыгар араас лекциялары истэллэр, Шичко нэма-тынан бэйэ чөл туругун бөбөргөтөргө үөрэнэллэр, бары биригэ үлэһиллэр. Бу программа 2004 с. "Доруобуй, чөл олохтоох дыиэ кэргэн" республикатаагы Граньин (70 тыһ.солк.) Чурапчы орто оһуолатын коллектива (дир. Т.В.Павлова) "Олобоор уонна төрөптүгэр доруобуйаларын бөбөргөтүү" программатынан ылыта. Оттон бу соторутаагыта хаһыс да сүлгэ биригэ үлэһир ДьОУОХ (нач. Е.И.Савин) уонна "Мини" уһуаан (сэб. М.Н.Яковлева) холбоһуктаах бырайыактарынан III-с степенээх Граньынан наараадаланан, 50 тыһ.солк. ылары ситиспиттэрэ. 10 уастаквой балыһалар истэринэн сайын мөлөх доруобуулаах олобоорго чэбдиригдэр лааһырлар үлэһиллэр. Холобур, Одьулуунна "Витамин" лааһыр хас да сүл үлэһитин түмүгэр манна ырыһах олобоор доруобуйалара лаппа түспүбүтэ бэлиэтэннэ. Мань таһынан дыиэ кэргэнгэ оһону иһингэ, үлэһэ уһуууга, үөрэтигэ сайын айыи дыиэ кэргэн биригээдэлэрэ үлэһиллэр, араас сананы киллэрэллэр, республикатаагы конкурстарга ситиһилээхтик кытталлар. 2001 с. Платонова А.Н. салайааччылаах "Ярло" дыиэ кэргэн биригээдэтэ республикага иккис миэстэни ылыта. 2004 с. Төлөйтөн Смирниковтар дыиэ кэргэттэрэ кыттан бастабыттар. Оттон бу соторутаагыта Хатылыттан Аржаковтар биригээдэлэрэ үлүс миэстэни ылан кэллэ.

Улууска 187 нэһилик олобо баар. Бу олобоору кытта үлэһир кини Первалова А.П. көбүлүүр. 2001 с. "Амарах санаанан аан дойдуну аламай оһоруохтут" диэн телемарафон ыытыллан, улууспут нэһилик олобооругар, кыаммат ыалларга, операция барар олобоорго 798 тыһ.солк. көмө оһоһуллубута. Манна тэриһтэлэр эрэ буолбакка, биригдэһэн ыаллар көхтөөх кыттыныи ылыттар. "Сүрэхтин олобоорго аныыбын" диэн республикатаагы акция иһинэн Чурапчы улууспут дьонно-сэргэтэ 65079 тыһ.солк. көмөнү оһорбуттарынан 45676 солк. улууспут ыалдары олобооругар тарбаттылыта. Мань таһынан араас алдьархайга түбэспит дыиэ кэргэттэрэ анаан амарах санаа акциялар тэриһэллэр. 2001 сүл үүнэр түнүгэр умайыт 12

квартира ыалларыгар 100 тыһ.солк. тахса карчы хомуллан түнэттилибитэ.

2001 с. балаһан ыйыгар "Дыиэ кэргэн уонна олобо аймах" дьыалаларыгар комитет саха телевидениетин кытта бийиги улууспуттар дыиэ кэргэн экономикага сайдыытын туһунан киниэни устубуттара. Онно 13 атабар бигэтик турбут хаһаайыстыбалаах ыаллар көрдөрүлүбүттэрэ, оһоптары үлэһиттэртэрэ. Дыиэ кэргэн экономикаһын сайыннарыыга 2001 сылга араас көрүн көмөлөр государственн оһоһуллубуттара. Ол курдук, 21 үлэтэ суохтарга дьарыктаах буолуу киниин нөһүө 271 тыһ. 920 солк. бэриһэн, кинилэр 8 ньирийдэх ынагы, 11 ынагы, 1 атыыр бизни, 1 убаһаны, 43 сибиниэ олобоорун атыыласпыттара. 202 ыалга 286 сибиниэ олобо, 447 ыалга 4998 куурусса тэриһилибитэ.

Туора Куөл водовода үлэһэ кииригиттэн Хайахсыт ыаллара бары сайынны уу ситимнээхтэр. Водопровод атыннаагы нэһиликтэргэ эмиз киирдэ. Онон бийиги ыаллар оһуороттары, кэтэх хаһаайыстыбаларын кэһэтэ тураллар. Бийиги дэрибизилэргэ ыал барыга кэригэ теплицалартаах. Оһуруот аһын араас көрүнүн үүннэрэллэр. Сайын үгүс ыаллар дьылэһэр сибикки быһыыгар киирэйэн олобоор буолар. Маньнаах араас үөрэхтэри, семинардары ытыы, сибикки бырайыаньыыктырын тэрийин, распадалары аһылааһын элбэх туһаны аһалар. 2002 с. дыиэ кэргэн киниин иһинэн А.В.Новгородова салайааччылаах дыиэ кэргэн экономикагыгар консультациялар балайда үчүгэйдик баран иһэннэр, үл көрүлүбүккэ уонна салайааччы уларыан кэлин үлэ улаханньык мөлөһүбүтэ. Бийиги улуустаагы библиотека иһинэн В.А.Платонова салайааччылаах "Байылыт ыал" диэн дыиэ кэргэн экономикагыгар информациянай, консультационнай кини сана тэриһэн үлэһэн эрэр.

Кулун айыи Чурапчы сэлээннэтигэр тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйаларын оһорон таһаараччылар быыстатка-дьяарбанкалара тэриһэн ыытыллар. Олобо кыайыылаахтара республикага киирэн ситиһилээхтик кытталлар. 2001 с. Болтоноттон Седальцевтар, Хайахсыттан Осиповтар, Мугудайтан Васильевтар, Диринтан Луковцевтар, Сылтантан Прудцевтар, Төлөйтөн В.В.Смирников салайааччылаах "Олобоор" бааһынай хаһаайыстыбата, дыиэ кэргэн хаһаайыстыбаларыгар Грань Одьулуунтан Адамовтар ылар чэбээс тиксиртэрэ. Оттон 2005 с. дыиэ кэргэн хаһаайыстыбалар Граньарын эмиз бийиги улууспут ыаллара Хатылыттан Аржаковтар ылыллар.

Общественнай үлэлэри нэһиликтэргэ дыиэ кэргэн специалистара нилээн-сабалаан ыыталлар. Дьахталлар араас түмсүүлэрэ, кулууптар, дьахталлар сөбизтэрэ, курутуоктар тэриһэн нэһилик олобоор актыиынайдык кытталлар. Нэһиликнэни бүтүүн хаһарга түөлбэлэр үлэлэрэ орооллаах. 2002 с. түөлбэлэр салайааччыларын конкурстарыгар кыайыылааһынан Чакыр нэһилигэр өр сылларга таһаарыылаахтык үлэлээбит Дария Егорова тахсан, сыһаналаах бэлэһинэн наараадаламмыта. Түөлбэлэр ордук үчүгэйдик Болтоного, Кытаанахха, Чакырга үлэһиллэр. Оттон Чурапчыга М.К.Макарова, А.А.Васильева, М.П.Алексеева бэйэлэрин түөлбэлэригэр ис сүрэхтэригэр таһаарыылаахтык үлэһиллэр.

2002 с. аһалар улуустаагы форумнарыгар Аба субэтин сана састааба (пред. Попов Д.Д.) талыллан, билиннэһингэ дьирэ үлэһин сүлдэр. 2003 с. Болтоного аһалар субэ мунчаахтара, сыллаагы үлэ кыайыылаахтарын наараадалааһын буолбута, иккис былааннары ылыммыттар, нэһилик айыи олобо спортивнай площадкаларын тутарга аһалары түмэн үлэһиргэ ыгырыттар. Аба субэтэ уонна дыиэ кэргэн тэрийилэринэн 2003, 2005 сыллаахха улуустаагы аһалар уонна уолаттар куйуурга күрэхтэһиллэрэ буолбута. Сүл айыи улуус аһаларын күрэхтэрэ улууска бэрт тэрээһинээхтик ыытылаллар. Ол туһунан үс кэһини сылларга бийиги аһаларбыт уолаттарынын СР аһаларын күрэхтэригэр иһини күнүгэ сүлдэһиллэрэ буолар. 2003 с. Намна Болтоноттон Ефремовтар уонна Сылтантан Макаровтар дыиэ кэргэттэрэ кыттан I-кы уонна II-с миэстэлэри ылары ситиспиттэрэ. Оттон кэһини сылларга республикатаагы аһалар күрэхтирин бэйэбит улууспуттар ыытыыт. Онно син бири маннагыт миэстаттан түспүбүт. Ол курдук, 2004 с. Болтоного ыытылыыт күрэххэ Мугудайтан Васильевтар бастабыттар, Болтоноттон Горюховтар иккис миэстэ буолбуттара. Оттон бийыл Мугудайга ыытылыыт күрэххэ Мугудайтан Собакиннар итэтиһилээхтик бастабыттар.

Бийиги улууспуттар кулун тутар нйэлэригэр элбэхтэр. Кинилэр СР бэлиэһиринэн сирдээхтик наараадаланнар. 2001 с. Мырыла нэһилигиттэн 12 олобоох Герой-иэ А.П.Пудова "Ийэс Махтал" бэһини туһутта. 2003 с. сэттэтэн итэһэ суох саастарын ситэ илик олобоордоох сэтэ ийэ — Д.К.Захарова, Л.Е.Ильина (Мындаарайы), М.В.Слепцова (Бах-сы), В.Н.Федорова (Хадаар), Л.Е.Юмшанова (Чакыр), Л.Н.Трофимова (Улахан-Куөл), Е.Н.Луковцева (Чурапчы) "Ийэс Ал-бан аат" бэһинэн наараадаланнар. 2004 с. улуустаагы дьахтар субэтин председателэ С.Д.Васильева Софья Сидорова аатынан Бочуоттаах бэһини туһутта.

Түмүгүгэр форум кыттыылаахтарын дыиэ кэргэн өрө тутар, сайыннарар республикабыт салалтатын политикаһын өйүүхэһин уонна ону тула сана сүүрэннэри киллэрэн өссө күүсэ үлэһэххэһин диэн ыгырабын.

Чурапчыга Министерство коллегията

Сэтінньи 25 күнүгэр Чурапчыга Саха Республикатын тыатын хаһаайыстыбатын министерствотун коллегията буолан ааста. Коллегияны министр А.И.Степанов ытта. Кыттыны ыттылар Саха сиригэр Государственной Мунньаһын — Ил-Түмэн депутата А.И.Поисеева, Томпо улуһун баһылыга И.С.Шадрин, Таатта улуһун баһылыга М.А.Протодаконов, Киин уонна Илин эңэр улуустар тыа хаһаайыстыбаа управлениеларын салалталара, бааһынайдар, коллективнай хаһаайыстыбалар уонна атын тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар республика, улуустар тэрилтэлэрэ.

Коллегия сүрүн болпуростарынан буоллулар - Правительство дьаһаллара 2005 сыл уон ыйын түмүгүнэн туолуулар, быйылгы кыстыгы тэрийи, Правительство 2004 сылга нэһилиэнньэҕэ отчуотун түмүгүнэн киирбит этиилэри толорорго 235 нүөмэрдээх Постановление туолуута, тыа сирэ сайдыытыгар 2007—2010 сылларга Програмаа этиилэр.

Бастагы дакылааты тыа хаһаайыстыбатын министри бастагы солбуйааччы Самсонов А.П. онордо. Киин 2005 сылга үлэхмнэс көрдөрүүлэрин аналитаан хаалбыт ыйдарга сорукары туруоруста. Ол курдук тыа хаһаайыстыбатын бороууксуйатын онорууга, сүөһү уонна сылгы аһылыгар тохтоон ааста, Правительство сорок туруорбут дьаһалларын туолуутугар үлэни күүскэ ытарга соруудааста.

Иккис болпуруска дакылааты онордо животноводство уонна племдело департаменын салайааччыта Оконешинов К.Ф. Быйылгы кыстыкка республика үрдүнэн биир условнай төбөҕө 8,8 центнер аһылык тиксэрин ыйда. Сүөһү аһылыгын тизийиҥэ Правительство 1046 нүөмэрдээх атырдык ыйын 31 күнүгэҥи дьаһалыгар 69000 тый. солк. улуус таһыттан, 6165 тый. солк. улуус ийиттэн тизийиҥэ, минеральнай битэмминнээх эбилизинэн хааччыйыыга 850 тый. солк., кормовой тууска 2810 тый. солк. көрбүтүн ийитиннэрдэ. Улуустар сүөһү аһылыгын ороскуоттууларыгар графий оностон дьаһалларыгар ирдэбил туруорда, баар сылгы уонна сүөһү ахсаанын аһыаппат туһугар үлэни ытталларыгар соруудааста. Управлениелар от тизийиҥигэр, эбии аһылыкка дьаһаллары ыксаталларыгар туруоруста.

Үһүс болпуруска эмиэ А.П.Самсонов ийитиннэрин онордо. Нэһилиэнньэттэн киирбит этиилэргэ тыа хаһаайыстыбатын министерствотыгар 43 пууннаах дьаһалы Правительство онорбуттан билигин 14 эрэ пуунга үлэлээрбит хаалла диэн отчуоттаата. Бу хаалбыт дьаһаллар туолууларыгар министр А.И.Степанов контуруолу күүһүрдэргэ соруудааста.

Төрдүс болпуротунан улууспут баһылыга И.Н.Аммосов 2007 - 2010 сылларга тыа хаһаайыстыбата сайдыытыгар Президентскэй Програмаа иккис түһүмэҥи ыттыыга этии киллэрдэ. Чурапчылар туруорсар болпуростарытын чопчулаата, үлэ хайдах барыахтаарын быһаарда.

Тыа хаһаайыстыбата салгыы сайдарыгар бэйэлэрин этиилэрин Ил-Түмэн депутата А.И.Поисеева киллэрдэ. Киин чопчулаан тыа сиригэр үлэһиттэрэ көмүскэллээх буолуутугар улуустар, нэһиликтэр дьаһалталара ылсан тэтимнээхтик үлэһиттэригэр сорок туруорда.

Болпуростарга министр, коллегия чилиэттэрэ чопчу эппиэттэри биэрдиһэр, этиилэри ырытан дүүһүлэстилэр.

Республикабыт тыатын хаһаайыстыбатын министерствота Чурапчыга коллегия онорбута билиэххэ улахан туһалаах буолара чохчэ, ииники сайдыытыгар олук уурар. Коллегияга барбыт кэспэтиилэргэ улууспут туох ситиһилэрдээҥин истээри улуус баһылыгын бастагы солбуйааччы И.Н.Поповтан ыйыталастыбыт. Бу матырыйаал кизиник суруллан аныгыскы нүөмэргэ тахсыаба.

А.А.ЗАХАРОВ.

ТААС ЧОБУНАН ХААЧЧЫЙАР КЫАЛЛЫА ДУО?

Улуус киинин чааһынай ыаллара үксүлэрэ уунан сылгытынар систиэмэлээхтэр. Ииникитин газ киираринэн сана дьиз туттан киирээччилэр эмиэ систиэмэ тардыналлар. Билигин мас кэрдинэн оттуу ороскуота күнүгэ улаатан иһэр. Онон таас чобунаан эбинэр ыал элбэх. Таас чох сылааһы да биэрэрэ мастааһар орду.

Бирдирдигэр ыал, биллэн турар, КаМАЗ дуу "Урал" дуу массыынанан чох тизэртэрэ кыаллыбат. Онон кыра массыынанан баран кэли ороскуота улахан, көдүүгэ кыра. Ааспыт сылларга дьиз-уот коммунальнай хаһаайыстыбатын управлениета бэйэтин базатынан кырааан дьонно атыылаан абыраабыта. Билигин итинник дьаһанар, эбэтэр сайаапканы муньан кииннээн ажалтарар кыаллыа дуо? Маны сэлээннээх салалтата сүрүннээн дьаһал ылаа буоллар абыраһа этибит.

А.Е. ЗАХАРОВ.

"Мин доруобуйам - бэйэм илиибэр" диэн де-виһинэн салайтаран, Саха сиригэр гражданскэй доруобуйа харыстабыла төрүттэммитэ 200 сылыгар аналлаах декада чэрчитинэн, улуус кииниттэн чугас баар Одьулуунна уонна ыраах сытар Мындааайыга сэтінньи ыйын бүтэһигэр доруобуйа дьаарбанкалара буолан аастылар.

СР доруобуйа харыстабыла төрүттэммитэ 200 сылыгар

ДОРУОБУЙА ДЬААРБАНКАЛАРА ТЭРЭЭННЭЭХТИК ЫТЫЛЫННЫЛАР

Одьулуунна Чурапчытаагы киин балыһа тэрийитинэн, араас хайыскалаах быраас идэлээхтэр, аптека, библиотека, дьиз-кэргэн кииник, пенсионнай управление, ветеринарнай сулуусла у.д.а. кыттан бу икки нэһиликкэ көрөн-истэн, араас тэрээһиннэринэн сэргэхситэн, үөрдэн-көтүтэн аастылар. Ол курдук бу 2 күн ытыллыбыт дьаарбанкаага кэлбит дьону тутта хааннарын баттааһынын бэрэбизиркэлээһини 200-кэ иһиэххэ онордулар. Көһө сылдыар ФЛГ аппаратынан 140 киһи бэрэбизиркэлэннэ уонна фтизиатрдарга 200-кэ киһи көрдөрүлүнө. Былырын сана кэлбит, эдэр быраас К.С. Устинов УЗИ нөһүө 160-ча киһини чичийэн диагноз туруорда. Окулист А. А. Ермолаева 140-ча харахтара мөлөх дьонно тонометрия онордо, ачыкы кэтэргэ, эмп ыларга рецепттэри суруйда, онтон эдэр кэскиллээх хирург Н.С. Сивцев 100-кэ чугаһыыр үксүгэр сааһырыт дьон сүпүөхтэрин ыарыһын көрдөрдүлэр, специалист быһаарарынан, билигин варикоз ыарыһа тэнийбит эбит, бу аһыахтык хамсанартан, спордунан дьарыктамат буолууттан тахсара бэлэтэһэрин ыйда. Дерматолог быраас М.В. Барахсанова уһууһаан, оскуола оҕолору, ыарыһахтара, 170 киһи кэлэн көрдөрдө. Эндокринолог быраас А.Г. Неустроева, сисэртэ П.В. Дорофеева буоланнар 50-н тахса улахан киһи, 450 оҕо-аймах хааннарын 30Б ыарыһын бэрэбизиркэлэттилэр, кырачааннар буор-босхо йодомарин диэн эми туттулар, бу ыарыһы ордук Мындааайы, Мырыла нэһиликтэригэр географическай балаһыанньата мөлөһүнөн тарбаныан собо бэлэстэнэр. Фельдшер М.П. Баягантаева ЭКГ-га 90 киһини уһулан бэрэбизиркэ онордо, наркологка 10 киһи эмтэннэ, лор-бырааска А.А. Попов 100-н тахса киһи бэйэтин туругун көрдөрөн көмө ылла, акушер-гинекологка 46 ийэ буоларга бэлэмнээр дьахталлар, терапевт бырааска М.А. Попова 90-ча киһи, эдэр педиатр бырааска М.К. Беляева 50 төрөппүт оҕолорун сайдыыларын, учуокка турар оҕолору, фтизиопедиатрга 47 киһи мантулара мөлөх, туберкуктаах оҕолору көрөн, сүүһүнэн босхо рецептинэн туһанааччылар (122 №-дээх сокуонунан, тыыл, сэрин ветеринара) суруттаран аптекаттан эмп-томл, витамин арааһын ыттылар. Киин балыһа кылаабынай бырааһын солбуйааччы А.И. Коркин саны ылыыга, автомобильнай транспорга медицинскэй көмүл ыларга үлэлэстэ. Протезист тахсан, босхо тиис протейһин онортоото. Одьулуунга хас да күн стоматологическай кабинет үлэлэбэтин түмүгэр 100-кэ киһи эмтэннэ.

Маньы таһынан араас хабааннаах лекциялар ытыллынылар, ол курдук Одьулуунна профессиональнай лицей студенттарыгар "Доруобуйа урокутара" (СПИД ыарыһын, наркомания, травмаларга бастагы көмө у.д.а.), маньы сэргэ оҕолор бэйэлэрэ дакылаат аахтылар, киин библиотека үлэһиттэрэ киингэ быысталактын тэрийдиһэр. Көһээнни этүүгэр "Сайдыс" сыһыанлан киинигэр "Төрөөбүт төрүт төлбөбүн төһө билэрин?" диэн аатынан брэйн-ринг ытыллыбытыгар Р.В. Пахомов салалталаах киин балыһа коллективин эдэр специалистара эрэллээх кыайыһы ситистилэр. Салгыы "Движение — жизнь" диэн ааттаах нэһиликкэ тэрилтэлэрин иһинэн фитнескэ сонун, тэтимнээх, кыраһыабай үнүкүүгэ күрэх буолан ааста. I-кы миэстэҕэ бу сырыһыгар профессиональнай лицей студенттарытан, преподавателэриттэн састааһаах хамаанда хотон таһыста, көрөөччүлэр өйөбүлэринэн, тэһнэ хамсанан үнүкүүлэринэн сүрдээх сэргэхтик түмүктэннэ. Бу кэмгэ лицей оҕолору астаабыт бурдук астарын нэһилиэнньэ хамаатык атыыласта. Доруобуйа декадатынан бу нэһиликкэ волейболга күрэхтэһин, эдэр ыаллар түмсүүлэрин, "Дьуөгэ" кулууп конкурстары ытыллыахтара.

Онон Мындааайыга улуустаагы библиотека үлэһитэ В.П. Лонгинова, суһал көмө фельдшерэ А.Е. Коркина маньыгы көмөҕө уонна табагы утары 5—6 кылаас оҕолоругар, поликлиника фельдшерэ В.П. Макарова кариелы утары сэрэтэр үлэни алын кылаас оҕолоругар, социальнай үлэһиттэр Н.С. Борисова, А.А. Седалищева психологическай тренини, дьахтар консультациятын акушера А.Д. Константинова кыргыттарга, уолаттарга тус-туһунан лекциялары ыттылар. Улуустаагы киин балыһа ынырыһынан Дьукуускай куораттан медицинскэй профилактика республиканскэй кииниттэн психолог Н.И. Мокначевская, отдел сэбиэдиссэйэ Е.В. Смоленская, отдел сэбиз-

диссэйэ, кардиолог Т.И. Лингвина, методическай көмө уонна сэрэтэр үлэ координационнай отдел методика А.И. Ядрихинская доруобуйа, табагы, наркоманияны утары сэрэтэр үлэ, половой иитин у.д.а. доманияны утары сэрэтэр үлэ, лекциялары, викториналары, видеоматериаллары, компьютернай технологиялары туттан, улахан саастаах оҕолорго, төрөппүттэргэ, учуугаларга ыттылар. Маньы таһынан Саха Республикатыгар, Россияга харах, 30Б, унуох ыарыһаларын туругун, ону хайдах сэрэтэр үлэни аһыатар туһунан учууталларга сүбэ-ама биэрдиһэр, стресстэн харыстанарга, оскуолаларга доруобуйа оскуолатын тэрийэр туһунан кэспэтиилэр.

Балыһа үлэһиттэрин сэргэ пенсионнай управление пенсияны аныыр уонна төлүүр отдел начальнига Н.И. Говорова уонна туһулаан учуот (персонифицированный учет) отделын сүрүннүүр специалистэ А.А. Дыдаева РФ пенсионнай фонда тэриллэбитэ 15 сылынан уларытылар тустарынан, пенсия анаарга ирдэбиллэр тустарынан уонна бааһынай хаһаайыстыбалар, чааһынай предпринимателлэр пенсионнай фондаах страховый взностары төлөөһүннэригэр көмө, пенсионнай страховый свидетельство ылыыга анкеталары толоруу, пенсияга тахсарга чугаһабыттарга стажтарын быһаары у.д.а. консультациялар быһыылаах үлэлэр ытыллынылар. Улуустаагы дьиз-кэргэн киинин үлэһиттэрэ Н.С. Борисова, А.А. Седалищева дьиз-кэргэннэн сырыттылар, социальнай өттүнэн көмө онордулар. Чурапчытаагы ипотекай тэрилтэ ПРИТ салайааччыта Т.Г. Сивцева дьизини атылаһарга кредит туһунан кэспэти, киин этэринэн Чурапчы улуутугар барыта 2 сыл иһигэр 108 киһи бу тэрилтэ өтөтүнэн туһаммыт. Государственной ветеринарнай надзор ветеринарнай бырааһа В.П. Максимов, ветеринарнай быраас, эпизотолог В.Н. Соловьев, ветеринарнай фельдшер, эпизотолог Д.А. Кириллин, В.И. Шестаков буоланнар регистрацията суох, вакцинацияламматах ыттар хаһаайынарыгар сэрэтэр үлэни ыттылар, предписание суруйдулар. Кыстыкка киирээгэ хотоннор санитарнай ирдэбиллэргэ эппиэттирин бэрэбизиркэлэстилэр, ол түмүгэр хотоннор билигин туруктаарын үчүгэйинэн сыналаатылар.

Түмүккэ Чурапчы улуунун Социалистическай Үлэ Геройа Р.И. Константинов аатынан Амма орто оскуолатын математика учууталытан В.М. Сысольта татан, Мындааайы нэһиликкэни олохтообуттан, психонериаттан, "Кугдачаан" рынок салайааччытытан Е.И. Егорова бу дьаарбанка туһунан санааларын этэллэрин көрдөспүлэр, маньык уопсай харданы туттум: "Нэһилиэнньэни үксүлэрин хабаан көрбүттэрэ махталлаах дьыала, тобо дьизэргит маньык кытыы сытар нэһиликкэ дьонно улуус киинигэр киирэн быраастарга көрдөрүлэллэригэр кэжкэ ыарахаттары көрсөллөр, ол курдук хас бирдии киһи массыына бырайыаһын сыанатын уйунар кыаба суоба биллэр. Онон дьон-сэргэ бары кэрэстэ кэлэн, бу тэрээһингэ кытынна, доруобуйатын туругун бэрэбизиркэлэстэн үөрүүтэ улахан. Буолаары буолан улуус араас идэлээх, кизг билиилээх, кыһамныылаах быраастарбыт, ФЛГ, УЗИ аппараттара кэлбиттэрэ олус үчүгэй. Бу дьаһалы тэрийбит дьонго хаһыат нөһүө барба махталбытын тизэрдэбит, өрөгөйдөөх үбүлүйдэринэн, медицина 200 сылынан улуус доруобуйатын харыстабылы бары үлэһиттэрин эбэрдэлибит, дьолу-сэргыни, үлэлэригэр өссө үрдүк ситиһини бабарабыт!"

Бар дьон махтала, алгыһа үлэ таһаарылаахтык барбытын туһута буолар. Чурапчы улуунун доруобуйатын харыстабылын үлэһиттэрэ, бу эрэ декадага буолбакка, дьон-сэргэ чөл, чэгин, доруобай буолаларыгар ис сүрэхтэриттэн кыһаллан, санааларын ууран, күнүгэ кыһамныылаахтык, үтүө суобастаахтык, бэринилээхтик үлэһиттэр. Эппиэтинэстээх, уустук үлэлэринэн-хамнастарынан, киһи олоһор туһунан да сыаналамат күндү доруобуйатын харыстыыр, араагыччылар үрүн халааттаах ааньаалларытынан буолаллар. Саха Республикатыгар доруобуйа харыстабыла төрүттэммитэ 200 сылынан бары бу салаага үөрүүлээх үбүлүйдэринэн, ис сүрэхтэн истинникри, дьолу-соргуну, убараабат-уостубат эрчими бабарабыт.

Д. СТРУЧКОВ.

70 СААНЫН ДА ТУОЛЛАР ТЭТИМИН ЫНЫКТЫБАТ

Хас да үлээн тэнгэр тутар, бай-
аларын сүрүн идэлэрин таһынан үл-
лиир эйгэлэрин сырдатар, барытын
түхэ, чөмөгө, дьонго тиригдэргэ
кыһалла сылдыр дьонор биһиги
ортобутугар элбэз суохтар. Мин бу
ыстатыйабыр суруйар кинин
сүрэдүн, дьаныарын сөбөбүн. Төһө
да сааһа ырааттар, сүрүн үлэтин би-
р кэмник өрө тутар, сорох тыл
үрэхтээхтэртэн чорбойор уран тыл-
һынан айар-суруйар, үлэһит, чулуу
дьону хайгыр-сырдатар, сөбүлэ-
бэтэх өрүгүгэр санаатын аһаастык
этэр, буолар дыһалларга баар эрэ
буоллар хайаан да кыттыны ылар,
кинн эрэ барыта кыһан тэннэспэт
кыһа дьон кинини бэлиттэхпин
баһарабын. Соторутаагыта эрэ мин
билитим кини 70 сааһын туолбутун
уонна ити сааһыгар тэннэ суох сө-
күбүн, олоххо актыыбынайын сөбөн
эрэ кэбиспитим. Дьэ, онон 70 сыл
илигэр буолан ааспыт биһир кини
дьылбатын кытта билсэххэйдим.

Афанасий Иннокентьевич 1935
сыллаахха атырдык ыйын 6 күнүгэр
Чурапчинский улуусун Алабар нэһили-
гэр төрөөбүтү. Оро сааһа хогу
көһөрүллүү кэмигэр түбэспитэ. Ки-
ни дьонго колхоз бары дьонун кытта
Кэбээин улуулугар көһөрүллүбүтү-
тэр, ол кэмнэ Афанасий 7-9 саастаабы.
Онон бу алдырхайы кини этинэ-
хаанынан билбитэ, өйүгэр-санааты-
гар дьиринник интэриһимитэ. Одьул-
ун сэттэ кылаастаах оскуоланы
күннүттэн орто оскуоланы Майаба
бүтэрбитэ.

Кинини билбэт дьон, бука,
хайаат үлэһитэ, эбэтэр учуутал дии
санааттахтара буолуо. Суох, онук
буолбатах. Кини — манан халаатта-
ах аанньаллартан биһирдэстэрэ, улу-
ус советхо физиотерапевт-бырааһа.
Бу олус эппиэттээх уонна уустук
идэбэ кини 1961 сыллаахха Благо-
вещенскийдаабы медицинскэй ин-
ституту бүтэрэн кэллээбиттэн сылды-
ар. Дипломун ылан баран 45 сыл ус-
тата төрөөбүт улуулугар күн
бүгүнгүгүс дьэри үлэлиир.

Үөрэбин бүтэрэн кэлбит сылы-
ар Мугудайга участковой бы-
рааһынан аһаммыта. Афанасий Ин-
нокентьевич онно үлэлиир кэмигэр
трахома уонна туберкулез курдук
ыарахан ыарыһалары утары кууска
үлэһипитэ. Ити кэминтэн 1963-65
сылларга Иркутскайга клиникескай
ординатураны барбыта, билигин
өссө чыгыллалла. Онтон кэлэн баран
тубдиспансер ординаторун быһыы-
тынан стационарга ыарахан форма-

лаах саллыктаах дьону эмтээбитэ,
көһө сылдыр рентген-аппаратын
түтүгүнэн улууһу биһир гына айан-
наан дьону бэрэбиэркэлээбитэ.
"Кыһыл Кириэс" общество линияты-
нан медицинскэй сисэрэлэри эм-
чит идэтин ымпыгар-чымпыгар
үөрэспитэ.

1968-72 сылларга Афанасий
Иннокентьевич Мындаадайы участ-
ковой балыыһатыгар кылаабынай
бырааһынан үлэһэбитэ. Нэһилиэн-
нэз чэбдигирдэр үлэбэ кыптытын,
санитарнай массынаны ылары
уонна балыыһа эмтиир үлэтин
көрдөрүүтэ үрдүүрүн ситиспитэ. Бу
кэрдикс кэм кэминтэн Мэнэ-
Ханалас улуунун кини балыыһа-
гар терапевтаабыта, үлэтин, били-
тин өссө дьиринтэспитэ. Онтон
1973-77 сылларга Чурапчин улуунун
кылаабынай бырааһынан үлэли
сылдыбыта. Үгүс сыллар (16 сыл)
усталарыгар кылаабынай бырааһы
тэрийэр-методическай үлэбэ сол-
булааччынан үлэһэбитэ. Бу
дорууһааска олорон кини элбэби си-
тиспитэ. Ол курдук, медицинскэй
көмө анал көрүнүгүн киллэригэ
уонна сайыннарыга элбэхтэ
сүрбүтэ. Кини кэмигэр медицин-
скэй статистика көрдөрүүтэ тулсубу-
та, үчүгэй бэлэмнээх кадрдар та-
лыллыбытара. Кини салалтатынан
үлэ сана көрүнүгэр уонна ныммала-
ра, үлэни тэрийи туһалаах элемен-
тэрэ киллэриллэбиттэрэ.

Үлэтин таһынан профкомга эл-
бэхтик түбүгүрбүтэ. Председатель
быһыытынан участковой ба-
лыыһалар, фельдшерско-акушер-
ская пункттар уонна кини балыыһа
отделениеларын икки ардыларыгар
санэпидстанцияны уонна аптеканы
килэрэн туран араас күрэхтэһини-
лэри тэрийбитэ. Ити кэмнэ 1983 сыл-
лаахха Алабар, 1985 сыллаахха Дир-
инг ФАП-тара эмтиир-сэрэтэр үлэ
түмүгүнэн республикага икки мис-
тэ буолбуттара. Онтон 1986 сыллаа-
хха кини балыыһабыт бастакы мис-
тэни ылары ситиспитэ. Оччотоогу
Союз доруобуйа харыстабылыгар
министр Е.И.Чазов Чурапчыга оро-
өлүүтүн бырыһыана намыһабын
дьийбэргээн эт хараһынан кэлэн ба-
һаһаннааны кытта билсэн барбы-
та.

1988 сылтан бүгүнгүгүс дьэри
Афанасий Иннокентьевич кини ба-
лыыһа физиотерапевтескай отде-
лениетын сибидиссэйинэн үлэли
сылдыр. Кини кэлэригэр 5-6 эрэ
аппараттаах тэрилтэни уларытан,

сүрүн-көтөн күн бүгүн 44 аныгы ап-
парааттарынан ыарыһахтар эмтэ-
нэллэр. Балар кини эрэ салайар от-
делениетыгар эрэ буолбакка, оро,
хирургическай, акушерскай отде-
лиеларга туруорулланнар туһалара
үгүс. Физиотерапевтескай проце-
дуралары таһынан лазеротерапия
уонна рефлексотерапевтескай про-
цедуралар араас көрүнүгэр тутул-
лаллар. Афанасий Иннокентьевич
көбүлэһининэн улуус бары участко-
вой балыыһаларыгар, врачейнай ам-
булаторияларыгар, тубдиспансерга,
"Бережка" реабилитационнай уһу-
айнаа аппараттар туруорулунну-
лар. Кини салайар отделениетэ рес-
публика тыа сири улуустарыгар ба-
стыннар аһааннарыгар киирсэр,
манна опыт атаһтар сымаллаах эл-
бэх кини кэлэр, региональной на-
учно-практической конференциялар
ытылаллар.

Афанасий Иннокентьевич үлэ-
лиринин туһары квалификациятын
үрдэтэргэ кыһаллар. Ол курдук,
араас сылларга дойдуга араас куорат-
тарыгар курстарга сырытта, элбэби
билэ-көрдө, опыттаах специалис-
тар сүбэлэрин ылла, эдэрдэргэ бэйэ-
этэ сүбэ биэрдэ. 2003 сыллаахха
үрдүк категориялаах физиотера-
певт-быраас сертификаттын ылары
ситиспитэ. Ыарыһахтарыгар биһир
кэм болсомтолоох, оргуу чинчий-
эн-көрөн баран эмтэни курсун аны-
ыр. Кини үлэлиир отделениетэ наар
ыраас, сылаас, араас сибидиссэйи-
нэ, ыарыһахтар ыксаабакка,
тонмокко-хаппакка эмтэнэр кыһа-
ра барыта баар. Сисэрэлэр мэл-
дэн элбэйдир, ыарыһах туругун
куруутун сураһан кыһаллаларын
билэрэллэр. Оттон сибидиссэй
араас эрчиллэлэри, массажтары

дьиз усуллубуйатыгар бэйэ хайдах
оносторугар сүбэлэри биэрэр, ыа-
рыһах аһылыгын, үлэлиир усулу-
булатын сураһан ыарыһтан куоту-
нарга туох наадаһын, тугу тутуһары
сигилин быһаарар. Кини үгүс
өрүгүтээх үлэбэ сыаналанан орому-
нун, доруобуйа харыстабылын ми-
нистерствотын элбэх аһааннаах
грамоталарынан наһараадаламмы-
та. В.И.Ленин төрөөбүтэ 100 сыл-
наан мэтээли, "Саха АССР тэрилли-
битэ 50 сыла" бэлэни, "Бочуот Зна-
га" ордены, "Үлэ ветерана" бэлэни
эмиз үгүс үлэ түмүгэр түтүтэ. Дору-
обуйа харыстабылыгар өр сыллаах
үлэтин иһин "РФ доруобуйа харыс-
табылын туйгуна", "СР доруобуйа
харыстабылын үтүөлээх үлэһитэ"
ааттары сирдээхтик ылла. 2000
сыллаахха Чурапчин улуунун дыһал-
татын "ХХ-с үйэ чулуу үлэһитэ" ааты
сүгэр чинээк тиксипитэ.

Эрдэ этэн аһарытын курдук,
Афанасий Иннокентьевич үлэтин
таһынан обществоһун үлэлэргэ ак-
тыыбынайдык кыттар. Урукку сыл-
ларга Мугудай, Болугур нэһиликтэ-
рин сибидистэрин, Чурапчы оройу-
нун сибидистин депутаттынан таһыллан
үгүс өрүгүтээх үлэни ыппыта. Маны
таһынан "Билин" общество биһир ак-
тыыбынай лектора, пропагандиһа.

Аны туран айар үлэ абыллар
ылларан элбэх сыллар усталарыгар
улуустаабы "Саһа олох", республи-
катаабы "Саһа сирэ", "Кыым"
хайааттарга общественнай коррес-
пондент быһыытынан элбэх ыста-
тыаларын ыттан, үгүс дьон-сэргэ
кинини билэллэр. 2004 сылтан РФ
Журналистарын союһун чилиэнэ.
Ордук хото биһир идэлээхтэрин сыр-
датар. Документтар, архивтары
хасыһан дьон билбэтэрин, истибэ-
тэрин булан матырыйаалларыгар
хатыламмат буочары биэрэр. Дьиз
усуллубуйатыгар норуот нымматы-
нан, аныгылык аппарааттарынан
эмтэнигэ сыаналаах сүбэлэри су-
руйар. Афанасий Иннокентьевич
матырыйааллара бэйэи хоһоонно-
охтор, журналистар кини суруйу-
ларыгар биһир да сыһаны булбак-
ка, улаханньык көнөрбөккө бэчээк-
кэ ытталлара кини тыл баайын
баһылаабытын, суруйар добура
уратытын тусулуур дии саныбын.
Айар үлэ абылаһа куускаах. Ыста-
тыалары таһынан Афанасий Инно-
кентьевич аны хоһоон суруйарынан
умсугуйар. Кини хоһооннорун кини
аһала сатаан суруйуу курдук сыа-
лаабат. Эми, тыллара баайын! Бэйэ

санаатын суруйарын таһынан нууч-
чалыытан тылабаастыкы эмиэ ула-
ханна уурбат. Ол курдук, аатырбыт
Вахтанг Кикабидзе "Мои года — мое
богатство" дьиз ырыатын тыллары-
нан бэйэтин вариантын суруйбутун
бары сыры айы сөҕө-мөһтөйа ис-
тэбит. Онтон быһа тардан билиһин-
нэрдэххэ манньык:

Эдэр сааһым элэстэнэн,
Дьолун кэмим доруолаан,
Кырдыар кыыбаа кыһарындар,
Сорсуйар сор сойуолаатар
Ылар сүгүһэр буолбатар —
Баһаам сааһым — байдам баайым.
Үлэбэ-хамнаска хаалсыбакка
Үлэбэ-аска үлүһүйбэккэ,
Күлэ-үөрэ күлүмүрдээн
Күнү кытта күрээтээн

Үрүлүйбүт-муньунмун —
Үгүс сааһым — үгүөрү баайым.

Хайа баһарар киниэхэ олохун
тирбэ — дьиз кэргэнэ. Афанасий
Иннокентьевич уһун олох устун би-
иргэ айаһаан кэлбит кэргэнэ Вик-
тория Ксенофонтовна идэтинэн пе-
дагог, 35 сыл тукары үөрэх эйгэти-
гар учууталынан, нитэһинэн, үөрэх
управлениетын специалиһынан үлэ-
лээбитэ. "РФ үөрэхтэһинин туйгу-
на" бэлэ хаһаайката. Кинилэр үс
оҕоро күн сири көрдөрөн, үлэһит
онортоотулар. Улахан кыһа Лилия
Афанасьевна үөрэх управлениетын
инновационнай технологиялар ки-
иннэрин специалиһа, СР үөрэх-
тэһинин туйгуна. Уола Виктор
Афанасьевич Дьонкуускайдаабы эле-
ктрическэй ситимнэр Чурапчытаабы
учаастаан маастар-электригэ. Кы-
ра кыыс Айгалина Афанасьевна
абатын батан медик, педиатр-быра-
ас идэлээх. Билигин Дьонкуускайга
Оро уонна ийэ кинигэр УЗИ бы-
рааһынан үлэлиир. Сизн кыыс 9
сааһын туолла.

Төһө да 70 сааһа буоллар, сөнү-
катын хөстөр дьүһүнүгэр, тутта-хап-
та да сылдырыгар саараама бил-
лэрбэккэ, тэптит атаһын кубулуп-
пакка үлэһит-хамсы, аһа-тута сыл-
дыр Афанасий Иннокентьевич
үгүстэргэ холобур эрэ буолар кыах-
таах. Убаастыыр, ытыктыыр киниби-
тин ытык сааһын туолар
үбүлүөйүнэн уонна Доруобуйа хар-
ыстабылын 200 сылынан иһитик
эбэрдэлибит уонна бу курдук өссө
да өр сылларга сырыт, кытаанах до-
руобуйалак, дьол-соргу аргыстан
дьиз алгыһыт!

Оксана ЖИРКОВА.

Хаартыскаа: А.И.Пермяков.

МУНИЦИПАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ "ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС (РАЙОН)" РАСПОРЯЖЕНИЕ

от 11 ноября 2005 г. № 460

О подведении итогов соревнования между наследями Чурапчинского улуса по результатам социально-экономических показателей за 2005 год

В целях развития и укрепления экономического потенциала
наследия Чурапчинского улуса, привлечения инвестиционных
средств, формирования рынка высококачественных и конку-
рентоспособных товаров и услуг, повышения уровня жизни
населения республики, увеличения доходной части бюджетов
муниципальных образований:

1. Утвердить Положение о проведении соревнования между
наследиями Чурапчинского улуса (приложение № 1).
2. Утвердить состав комиссии по подведению итогов сорев-
нования между наследиями (приложение № 2).
3. Итоги соревнования подвести согласно приложению № 3.
4. Опубликовать полный текст порядка о проведении сорев-
нования между наследиями Чурапчинского улуса в улусной га-
зете "Саһа олох".
5. Контроль за исполнением данного распоряжения возло-
жить на заместителя МО "Чурапчинский улус (район)" Н.Н. По-
пова.

И.Н. Аммосов,

глава МО "Чурапчинский улус (район)".

Приложение № 1 к распоряжению МО "Чурапчинский улус (район)" от 2005 г. №

ПОЛОЖЕНИЕ

о проведении итогов соревнования между
наследиями "МО Чурапчинский улус (район)" за 2005 год

1. Цели соревнования
Сохранение и развитие имеющегося в наличии у предприя-
тий на территориях наследных администраций Чурапчин-
ского улуса промышленного и сельскохозяйственного про-
изводства;
2. Стабилизация финансового положения наследных админи-
страций, сохранение и увеличение количества рабочих мест,
реализация проектов интеграции предприятий для выпуска
конкурентоспособной продукции, в том числе для муници-
пальных нужд;
3. Увеличение доходной части бюджетов наследных админи-

- траций;
- организация на имеющихся свободных площадях предпри-
ятий на территориях сторон новых производств конкуренто-
способной продукции;
- решение социально-бытовых и культурно-оздоровитель-
ных проблем населения;
- развитие предпринимательства через кооперацию и инте-
грацию с крупными предприятиями, организациями как по тер-
риториям, так и между регионами.

2. Условия соревнования

Для определения уровня социально-экономического разви-
тия по наследиям Чурапчинского улуса будет произведена ком-
плексная оценка, которая рассчитывается методом балльной
оценки по 18 показателям на основе определения отклонений
рангов наследов от рангов среднеулусных значений показате-
лей. Интегрированной оценкой является среднее значение от-
клонений по всем показателям. Победителем соревнования
будет считаться наслед, добившийся наивысших результатов
по следующим показателям экономического и социального
развития (приложение № 3).

Итоги соревнования между наследиями подводятся по ре-
зультатам года улусной комиссией. Состав комиссии утверж-
дается распоряжением главы МО. При отсутствии на совеща-
нии комиссии члена комиссии, правом голоса обладает его
заместитель (первый заместитель председателя).

Сроки подведения итогов соревнования между наследиями
Чурапчинского улуса определяются по итогам года — не позд-
нее 1 марта года, следующего за годом, в котором проводи-
лось соревнование.

1. Победителю по итогам года вручается премия: за первое
место — приз ОАО "Туймаада-нефть", за второе место — выде-
ление денежной премии в сумме 100 тыс. руб., за третье мес-
то — выделение денежной премии в сумме 50 тыс. руб.
2. За высокие показатели по итогам работы за 2005 год пре-
мировать глав наследных администраций: за 1 место — в раз-
мере месячной заработной платы, за 2 место — в размере 75
% месячной заработной платы, за 3 место — в размере 50 %
месячной заработной платы.
3. По итогам работы за 2005 год и вклад в социально-эко-
номическое развитие улуса присудить номинации:
1. "Лучший руководитель образовательного учрежде-
ния 2005 года".
2. "Лучший руководитель медицинского учреждения
2005 года".
3. "Лучший руководитель учреждения культуры 2005
года".

4. "Лучший руководитель дошкольного образователь-
ного учреждения 2005 года"

5. "Лучший руководитель учреждения социального
обеспечения 2005 года"

6. "Лучший руководитель в отделе внутренних дел 2005
года"

7. "Лучший руководитель производственного предпри-
ятия 2005 года"

8. "Лучший руководитель сельскохозяйственного
предприятия 2005 года"

9. "Лучший руководитель крестьянского хозяйства
2005 года"

10. "Лучший руководитель — глава наследной админис-
трации 2005 года"

11. "Лучший лидер молодежи 2005 года"

12. "Лучший попечитель 2005 года"

13. "Лучший предприниматель 2005 года"

14. "Лучший руководитель спортивной федерации 2005
года"

15. "Лучший спортсмен 2005 года"

Результаты соревнования публикуются в улусной газете
"Саһа олох".

Приложение № 2 к распоряжению
МО "Чурапчинский улус (район)" от 2005 г. №

СОСТАВ

Улусной комиссии по подведению итогов соревнования
между наследиями Чурапчинского улуса

Попов Н.Н. — 1 заместитель главы муниципального обра-
зования "Чурапчинский улус (район)".

Лоскин М.И. — руководитель службы управления персона-
лом и управления делами.

Монастырева О.П. — начальник управления экономичес-
кого развития, предпринимательства и торговли.

Сукаринов Е.Е. — начальник улусного финансово-наз-
наческого управления.

Чичигинаров А.В. — специалист отдела управления мун-
ципальным имуществом, Ядрихинский В.М. — начальник уп-
равления сельского хозяйства, Макарова Н.А. — ведущий
специалист УЗР, Т.И.П. Никитин С.И. — начальник управления
социальной защиты населения, Пермяков В.Т. — главный
специалист (руководитель) межрайонного отдела госстатис-
тики, Окоорокова Е.Е. — председатель комитета профсоюза
государственных учреждений и общественного обслужива-
ния.

(Приложение №3 см. на 4-ой стр.).

Извещение на проведение открытых торгов

КОНКУРС № 1
Администрация Муниципального образования "Чурапчинский улус (район)" объявляет открытый конкурс на размещение муниципального заказа, с правом заключения муниципального контракта в 2006 году.

1. Муниципальные заказчики:
1.1. Улусное управление образования МО к.тел. Факс 41 408
1.2. Улусное управление здравоохранения МО к.тел. Факс 41 312

2. Организатор конкурса:
1.1. Администрация Муниципального образования "Чурапчинский улус (район)" РС (Я)
1.2. Почтовый адрес: 678670, с. Чурапча Чурапчинского улуса ул. Ленина 41 к.тел.: 8 (251) 41-120 факс: 41 - 601 e-mail: ueschur@churap.sakha.ru
1.3. Ответственный исполнитель: Попов Николай Николаевич тел. 8 (251) 41 157 - председатель конкурсной комиссии

3. Предмет конкурса: Поставка продуктов питания для учреждений образования и здравоохранения на 1 полугодие 2006 г. по 27 лотам
лот №1 д\с Аларга, лот №2 д\с Мындагай и д\с Бэс , лот №3 д\с Арылах лот №4 д\с Бахсы, лот №5 д\с Болтого, д\с Кындал лот №6 д\с Холтого, д\с Дирин, Диринская СШ, лот №7 д\с Хатылы, лот №8 д\с Хаяхсыт лот №9 д\с Кытанах, Кытанахская ШИ, лот №10 д\с Соловьев, д\с Хахыйах, лот №11 д\с Ожулун, д\с У-Куера, лот №12 д\с Усун-Куель, д\с Улахан-куель, д\с уч. Барэ д\с Сыланская СШ, Ул.Куельская ШИ, лот № 13 д\с Телей, Телейская ШИ, лот №14 д\с Хадаар, д\с Орга лот №15 д\с уч. Тей лот №16 д\с Чакыр, лот №17 д\с Мугудай, с. Чурапча лот №18 д\с Мичил, лот №19 д\с Каскил, лот №20 д\с Кыталык, лот № 21 д\с Кыталык, лот №22 я\с Минээр, лот № 23 д\с Тулукчаан, лот №24 я\с Березка, лот №25 Чурапчинская гимназия лот №26 Амгинский ДТС, лот №27 Чурапчинский ПТД

Сроки выполнения: 1 полугодие 2006 года

4. Источник финансирования: местный бюджет муниципального образования "Чурапчинский улус (район)"

КОНКУРС № 2
1. Муниципальный заказчик\организатор конкурса:
1.1. Администрация Муниципального образования "Чурапчинский улус (район)" РС (Я)
1.2. Почтовый адрес: 678670, с. Чурапча Чурапчинского улуса ул. Ленина 41 к.тел.: 8 (251) 41-120 факс: 41 - 601 e-mail: ueschur@churap.sakha.ru

2. Предмет конкурса: Поставка автомобилей УАЗ 315 19 в количестве 10 ед.

3. Сроки поставки: 1 квартал 2006 г.

4. Источник финансирования: местный бюджет муниципального образования

КОНКУРС 3
1. Муниципальный заказчик\организатор конкурса:
1.1. Администрация Муниципального образования "Чурапчинский улус (район)" РС (Я)
1.2. Почтовый адрес: 678670, с. Чурапча Чурапчинского улуса ул. Ленина 41 к.тел.: 8 (251) 41-120 факс: 41 - 601 e-mail: ueschur@churap.sakha.ru

2. Предмет конкурса: Перевозка 2016,83 тонн каменного угля для ведомственных котельных

3. Сроки поставки: в течение 2006 г.

4. Источник финансирования: местный бюджет муниципального образования

5. Информация о способе, порядке, месте получения конкурсной документации:
Конкурсная документация для участия в открытом конкурсе можно получить после перечисления на расчетный счет невозмещаемой платы за конкурсную документацию в размере 500 рублей, по адресу организатора на основании письменного запроса (на фирменном бланке, в произвольной форме, с указанием номера конкурса).

6. Информация о подаче конкурсных заявок:
Срок окончания приема конкурсных заявок 14 января 2006 года в 18 часов 00 мин. по местному времени Дата, место и время вскрытия конвертов с конкурсными заявками;
15 января 2006 год в 10 часов 00 мин. по адресу организатора.

7. Дополнительная информация:
в конкурсе могут принимать участие заинтересованные лица, обладающие правомочностью в соответствии с требованиями Указа Президента РФ от 8.04.1997 г. № 305, имеющие соотв. лицензии, трудовые ресурсы и опыт по аналогичным видам поставок.

Кэриэстэбл

Бийиги тапталдах абадынт Еркей Илларионович Литвинцев олосун үтүс өтүүн колхоз председателинан, селсоветтар исполкомдарын председателлеринан үлээбигинан уунча Абадынт саринга активнай кыттымалаара буларынан үлэтин сүрүн өтүүн сырдатары наадалаарынан абадынт.

Ученый секретарь: И.В. КОШАКИНА, к.т.н., доцент

издания	издания	цена на 6 мес	6 мес для всех групп	
31843	Забора - Арчи	22,68	120	Для пенсионеров
34850	Космич	49,8	150	Для школьников
34856	Юность севера	49,8	150	Для школьников
34858	Саша Спра с прилож ениями	241,02	780	Для пенсионеров
34854	Якутия, с приложени ями	259,32	780	Для пенсионеров
33854	Якутия-толстушка	104,52	300	Для пенсионеров
31860	Московский комсомо лец	168	390	Для тех, кто еще не оформил пенсию
32123	Аргументы и факты	266,76	441,96	Для тех, кто еще не оформил пенсию

Икки сый үзгүчлөрдүн кытта дойдутун дасоң, хагытылар, нөлүктөгүчтөр жана эбиздин полспалателерин бириктирүүчүлөр

Алтынхвын 13 күнүнээс "Сага олох" хахыат 113-114 нүмэригэр улуус депутаттарын Муньабын уонна сэтинньи 24 күнүнээс 138-141 нүмэригэр сельскэй поселениелар "О налоге на имущество физических лиц" быһаарыыларагар (тип имущества жилого назначения) онугар (тип имущества жилого и нежилого назначения) диэн аабаргытыгар.

Редактор А.А. ЗАХАРОВ.
ААДЫРЫСПЫТ: 678670,
Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а".
телефоннарбыт:
редактор – 41-332, отделлар – 41-265.
E-mail: Churapchoh@churap.sakha.ru

Тархиван тагсаарааччылор: СР Правительствата, Чурагчы улуутун "Сага олох" редакционной-издательской холбоху государственной учреждения, Маассабай информации средствларын туһунан СР Сокумнннын туһулууну хонтуруоллуур уоина регистрациилар РФ бэлчээккэ СР региональный управлениитыг 2003 с. бэс-сидэн 20 күнүгэр регистрациаламмыт нүмүрү - ПИ №19-0423.

"Санаг олох" редакционной-издательской холбогдох ГҮ, Оффсетной бичээт.
Сахуушин № 144. Тираж 2065. 29.01.2005 с. бичээхээ бэрилгэнэ.
Хэрийг нэвдээлээ үстэ: олгууруньхука, чаппиэртэ уонна субуотата тахсар

Автор сурутар этиллэр санаа
редакция позицияггар малдын сөп түбэлтээ
буолбатах. Сурукка ыйытлар чохчылар
кырдыктаахтарыгар эппитинкэни
автор тус байыта сурутар.